3. Чорновол-Ткаченко Руслан Сергійович Прецедентний текст як основа лінгвостилістичної реалізації категорії інтертекстуальності (на матеріалі казок Льюїса Керрола) : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови - Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2007. 20 с.

4. Чупріна Н. М. Текст англомовної пародії в аспекті інтертекстуальності [текст] / Н. М. Чупріна : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2008. 20 с.

Список використаних джерел

1. Українка Леся Поезії: збірка // Бібліотека української літератури // Режим доступу: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3431

УДК 821.161.2-2.09

ПІДТЕКСТ ПОРІВНЯНЬ У ДРАМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ» (МЕНТАЛЬНО-СИМВОЛІЧНИЙ АСПЕКТ)

Ірина Колеснікова,
докторка філологічних наук, професорка, професорка кафедри бізнес-лінгвістики ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ, Україна)
Дар'я Рикичинська,
студентка факультету лінгвістики і соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)

У статті проаналізовано окремі народні та авторські порівняння з драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня», що є символічними кодами української нації, розглянуто символіку лексеми «віночок», її ментально-символічний аспект.

Ключові слова: *драма-феєрія, народні та авторські порівняння, ментально-символічний аспект, символічний код, віночок.*

The article analyzes some folk and author's comparisons from Lesya Ukrainka's fairy drama «Forest Song» which are symbolic codes of the Ukrainian nation, and the symbolism of the lexeme «wreath» is considered its mental and symbolic aspect.

Keywords: *folk and author's comparisons, mental and symbolic aspect, symbolic code, «wreath».*

Усі геніальні художні твори відрізняються не тільки досконалістю форми, вишуканістю образів, красою мови, а й глибинними змістами, прихованими за сюжетною канвою. Вони акумулюють таку національно важливу інформацію, яку автор іноді передає і фіксує підсвідомо і яка зберігається навіки, не втрачаючи своєї актуальності.

Фабула драми-феєрії «Лісова пісня» розкривається не лише через калейдоскоп подій, казкових та реальних персонажів, а й через яскраві порівняння, що ними насичений текст і які дозволяють або наблизити фантастичне до буденного, пояснити його через паралелі зі звичайним, або, навпаки, підняти буденне до рівня неосяжного дива, наприклад: *«коли жадібне сонце воду п'є із келиха мого, мов гриф неситий»* (Водяник); *«Що ж, - ти зовсім така, як дівчина… ба ні, хутчій як панна, бо і руки білі, і сама тоненька, і якось так убрана не по-наськи»* (Лукаш про Мавку) - мрія сільського хлопця одружитися з панночкою; *«гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям»* (Перелесник); *«як подолані і ще не пов'язані бранці»* (снопи); *«кохання, як вода,- плавке та бистре, рве, грає, пестить, затягає й топить» ; «коли ж його (кохання) зневажать, як покидьки, воно лежить і кисне, мов солома»* (Русалка про кохання); *«А тепер я вбога, мій жаль спадає, наче мертвий лист»* (Мавка); *«біляві хмари, мов ясні отари»; «Сестро, не будь, як зима, що не вблагати її, не вмолити!»; «Ну ж, парубче, хутчій! Не лізь, як слимак!»* (Килина Лукашеві); *«Ні, милий, ти душу дав мені, як гострий ніж дає вербовій тихій гільці голос»* (Мавка Лукашу).

У цих порівняннях відображено не тільки українську народну картину світу, а й специфіку ставлення до природи та навколишнього світу, що непросто передати в перекладах іншими мовами.

Ця інакшість українців є неповторною, тому при перекладах твору дуже важливо бути уважним перекладачем-універсалом, особливо коли йдеться про казкові твори, де кожне слово у контексті набуває символічного значення.

Неточність перекладу у цьому випадку стає не тільки прикрою помилкою, а може фатально змінити текст оригіналу, спотворити важливі аплікати культури народу, знецінити її і навіть створити спрощений, убогий образ.

Відомо декілька перекладів драми-феєрії «Лісова пісня» англійською мовою, зокрема Гледиса Еванса (Gladys Evans), Віри Річ (Vera Rich) та Персиваля Канді (Percival Candy). Розглянемо деякі приклади перекладу останнього автора.

Микола Жарких у своєму дослідженні наводить кричущий приклад некомпетентного перекладу українського іменника *калина* англійським *granberry: «А я з калини цвіту наламаю» – « I'll break some blossom from the cranberry tree»,* демонструючи тлумачення слова *grandberry* прикладами з найавторитетніших словників англійської мови, зокрема: *granberry – 1) «the evergreen dwarf shrub of the heather family which yields the cranberry; Genus Vaccinium, family Ericaceal: several species» [Оксфорд]; 2) a small, round, red fruit with a sour taste (Кембр.); 3) the red acid berry produced by some plants (as Vaccinium oxycoccos and V. macrocarpon (Мерріам-Вебстер).*

Він підкреслює, що *Vaccinium oxycoccos* – це наукова ботанічна назва *журавлини; anberry – журавлина; cranberry tree – крислата журавлина, тоді як калина – (Viburnum) guilder-rose, snowball tree, snowball bush* [1].

Заміна, здавалося б, одного іменника іншим кардинально змінює палітру твору.

Калина – це дерево українського роду; її червоні ягоди символізують його безсмертя. Крім того, це й символ краси, сили, життя, крові, вогню. Вона уособлює і саму Україну, символізує материнство, тому і висаджували калину-берегиню коло материнської хати, з неї робили і колиски для немовлят.

Журавлина як символ не несе такого сакрального для українців змісту, як *калина.* Вважають, що батьківщиною її є Північна Америка (*cranberry: cran – журавель, berry – ягода; латинська назва Oxycoccos – кисла ягода*). Разом з індичкою, кукурудзою, гарбузом *журавлина* – символ Дня подяки. Ось чому подібна заміна в тексті Лесі Українки є неприпустимою.

Калина символізує красу та дівочу вроду. Вінок з калини (*у Мавки з червоних китиць ягід калини*) – це *вінок нареченої. Калина* пов'язувала світ живих і світ мертвих. Давні слов'яни вважали її символом відродження життя, його безперервності. Ярило-сонце теж мало червоний колір. Колір *калини* асоціюється з кров'ю. Ним дівчата і прикрашалися: фарбували соком губи і щоки.

У тексті твору фігурує й інший сакральний для українців символ – *віночок.* Він відомий представникам різних культур, де набуває специфічних символічних ознак. Так, в американців *віночок* означає коловорот, відродження та безсмертя душі.

В Європі традиційними стали *різдвяні вінки.* Шумерський *вінок* був відомий як знак міфічної шумерської богині Інанни –

Іштвар, його плели з квітів та прикрашали шестипроменевою зіркою в центрі. У давнину віночок означав побажання «ясного мирного неба над головою» тому, хто його носить.

Це був оберіг від усього поганого і недоброго, проти злих чар. Він складався з дванадцяти квіток, кожна з яких мала свій символ. *Вінок* пов'язаний із сонячною символікою. Це символ слави, перемоги, святковості, щастя, успіху, могутності, миру, сонця, влади, а також цнотливості, молодості, дівоцтва. Образ *віночка* використовували і в значенні чогось дорогоцінного, важливого, порівн.: *«Вінок сонетів»* у Максима Рильського.

В українців існувала спеціальна *«віночкова» мова*: коли дівчина надягала *віночок* певного типу, вона ніби розповідала свою історію. Ця традиція збережена і в «Лісовій пісні» Леся Українки: промовисті *вінки* прикрашають її героїнь.

У такому віночку зображено лісове озеро – епіцентр подій, що відбуваються у творі. З ним так чи інакше пов'язані всі герої драми: *«озеро стоїть повне, в зелених берегах, як у рутвяному вінку».*

Озеро виступає символом чистоти, багатства і незрівнянної краси рідного краю, саме тому його хоче спотворити «Той, що греблі рве»: *«зірвати з озера вінок рутвяний»* [с. 223]. Він чужинець, хоча нібито і належить до мешканців лісу: *«Нерідний він, хоч водяного роду. Зрадлива і лукава в нього вдача. Навесні він нуртує, грає, рве, зриває з озера вінок розкішний, що цілий рік викохують русалки…»* [с.175], що символізує одвічну боротьбу українців за свою землю.

Таким озеро було весною, коли *«солов'ї весільним дзвоном дзвонять»* [с. 217], коли Мавка вперше просинається після довгої зими. Вона й сама заквітчана у *віночок з рути*, бо відчуває себе нареченою Лукаша. Мавка закохана у Лукаша, щаслива і ще не знає зради, а *« калина не спить, бо соловейко будить»* [с. 223] і ніщо не віщує біди.

Відомо, що *весільний віночок* плели з *рути* та *барвінку. «Хрещатий барвінок»* - символ тривалого кохання. Його листочки змащували медом і часником, щоб вберегти від лихого.

Рута – подвійний український символ, водночас позитивний і печальний: символ очищення, дівочості, відвернення злих духів. *Вінок з рути* – дівування. Проте ця квітка часто символізує розлуку, самотність, нерозділене кохання. Цей факт зафіксований і в тексті «Лісової пісні».

Розповідаючи про кохання берези до весняного вітру, Мавка підкреслює, що воно було нещасливим, передаючи це через метафору *розмаяти віночка: «милуючи, розмаяв її віночка… і, пестячи, кропив росою косу»* [с. 265]. В Європі *рута* - символ смуток і горя.

Найвищим знаком щастя, кохання змальований у драмі *зоряний вінок із світляків*, яким Лукаш заквітчує Мавку: *«то буде наче зоряний вінок»* [с. 223]. Про нього говорить і Лев, згадуючи Мавку в її щасливу ніч кохання: *«Згадай, якою ти була в ту ніч, коли твоє кохання розцвілося: була ти наче лісова царівна у зорянім вінку…»* [с. 267].

Нещасливе кохання символізував *вінок надії з волошок і польового маку*. Проте *віночок з волошок* та *квітучого любистку* був *віночком відданості*. *Волошка* була символом доброти серця, людяності, гуманності, життя, молодої краси, ніжності, праведності, простоти, чистоти, скромності. У ній акумульована магічна сила, це оберіг від злих духів, лихої долі.

Такі *віночки* плели на Зелені Свята, зберігали протягом року. Настоєм з волошок кроплять наречених на весіллі, вмиваються, щоб краса була недоступна злим чарам, окроплюють галявини, де гуляє молодь Купальської ночі. *Синій віночок* бачимо на голові *Русалки Польової* [с. 248].

Цікаво, що старий Лісовик, намагаючись заспокоїти і підтримати Мавку після зради Лукаша, говорить: «Не всі *вінки* погинули для тебе» [с. 267], оскільки *вінок* уособлює дівоче щастя і кохання.

Якщо дівчину покинув парубок заради іншої, носили *вінок розлуки з первоцвіту і вересу*. Мову вінків розуміли всі.

Засватана дівчина надягала *вінок з лікарських рослин*. Дівчата, які вирішили присвятити себе Богові, носили *віночки з білих лілій*. Такий же надягали і на голову померлої молодої дівчини.

Цікавим символом був і *вінок з перлів*, які вважалися коштовною прикрасою, тому за часів Середньовіччя їх дозволяли носити лише особам королівської крові. Це був символ чистоти, його порівнювали з краплями роси, а також вишуканості, досконалості, любові і краси.

Перлами здавна прикрашали одяг, використовували у вишивках. Як прикраси їх уперше використали в Північній Америці. Колись перли були еквівалентом грошей, тому їх вважали і символом багатства. У Лесі Українки *вінок* з перлів одягнений на голови Мавки і Русалки: *«на виру-вирочку, на*

жовтому пісочку в перловому віночку зав'юся у таночку» [с. 174]. У *Русалки Водяної два віночки: один більший, зелений, другий маленький, як коронка, перловий, з-під нього спадає серпанок* [с. 171].

Отже, порівняння у творі Лесі Українки «Лісова пісня» є не тільки лінгвістичним компонентом тексту. Вони передають атмосферу народного життя, показують символічність окремих предметів і рослин, що оточують мешканців лісу і села, розкривають специфіку українського світосприйняття, тому є важливими аплікантами драми-феєрії, що потребують особливої уваги при перекладі іншими мовами.

Література

1. Жарких М. Англійський переклад «Лісової пісні» [Електронний ресурс]: Режим доступу: // ukrainka.name uk/St

2. Леся Українка. Поезії. Лісова пісня. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 320 с.

3. Firtka.if.au/blog/view

4. Lesia Ukrainka. Forest Song // Percival Cundy. New York. Bookman Associates, 1950. 94 p.

УДК811.161.2 – 7.08 Леся Українка

ЛЕКСИЧНА ОПОЗИЦІЯ «МИТЬ — ВІЧНІСТЬ» В ІДІОСТИЛІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: КОРПУСНОБАЗОВАНИЙ ПІДХІД

Юлія Лебеденко,
кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(м. Харків, Україна)
Оксана Таран,
кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри прикладної лінгвістики
НУ «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

У статті описано алгоритм корпуснобазованого дослідження лексичної опозиції «мить - вічність», входження її елементів до порівняльних конструкцій, а також у колокаціях. Дослідження